

ALLERGIK HOLATLARDA HAMSHIRALIK ISHI.

*Marg'ilon Shahar Ali Abu ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi
Abduraxmonova Madinabonu Qobiljon qizi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Allergiya haqida ma'lumot yozilgan. Allergiya turlari, kelib chiqish sabablari, birinchi yordam va tanadagi o'zgarishlar haqida yoritilgan. Allergiya vaqtinchalik huruj bo'lib bemor doimo o'zini ehtiyot qilishi zarur. Bu holatlarda hamshira qaday yordam ko'rsatishi nimalarga e'tibor berishi va bemorni ruhiy zo'riqishdan olib chiqishi zarurligi yoritib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Allergiya, organizm. Psevdoallergik, reaksiya, limfosit, bemor, biokimyoviy, gistanin, seotanin, hujayra, sanoat, preparat.*

Allergiya (yun. allos — boshqa, o'zga, begona va ergon — ta'sir) — odam organizmida tashqaridan ta'sir qiluvchi allergenlik xususiyatiga ega bo'lgan har xil yot moddalarga nisbatan paydo bo'ladigan o'ziga xos organizmning reaksiyasi hisoblanadi. Allergenga nisbatan javob raksiyasi darhol yoki asta-sekin o'ta sezuvchanlik ko'rsatish orqali sodir bo'ladi. Allergen organizmga tushganida unga javoban haqiqiy va soxta (psevdoallergik) allergik reaksiyalar paydo bo'lishi mumkin. Haqiqiy allergik reaksiya boshlanishidan oldin ma'lum bir davr o'tib, bunda organizmning unga birinchi bor tushgan moddaga sezgirligi ortib boradi, bu sensibilizatsiya deb ataladi. Sensibilizatsiya yuzaga kelishi organizmda unga birinchi bor tushgan allergenga javoban alohida oqsil moddalar — antitelolar yoki o'sha allergen bilan o'zaro ta'sir qila oladigan limfotsitlar paydo bo'lishiga bog'liq. Shungacha allergen organizmdan chiqarib yuborilgan bo'lsa, hech qanday kasallik alomati ko'zga tashlanmaydi. Agar allergen chiqib ketmagan bo'lsa yoki chiqib ketganidan keyin organizmga takror tushsa, bunda u yuqoridagi antitelolar yoki limfotsitlar bilan o'zaro ta'sirlashib, allergiyaga sabab bo'ladi. Natijada bir qancha biokimyoviy jarayonlar boshlanib, gistanin, serotonin kabi talaygina moddalar ishlanib chiqib, hujayralar, to'qimalar va a'zolari zararlantiradi, shu tariqa maxsus, ya'ni ilgari organizmga ta'sir qilgan allergenga javoban reaksiya ro'y berib, allergik kasallik paydo bo'ladi. Soxta reaksiyalar organizm allergenga birinchi bor duch kelganida boshlanaveradi. Bunda sensibilizatsiya davri bo'lmaydi. Organizmga tushgan allergenning o'zi hujayra, to'qima va a'zolari zararlantiradigan moddalarni paydo qiladi. Soxta reaksiyalar ko'pincha dori-darmonlar va oziq-ovqatlarga nisbatan ro'y beradi. Organizm allergenga duch kelganida hamisha ham allergiya paydo bo'lavermaydi. Bunda irsiyat, nerv va endokrin tizimlar ahvoli muhim ahamiyatga ega, chunki kasallikka asosan bu tizimlar funksiyasining buzilishi, og'ir ruhiy kechinmalar sabab bo'ladi. Allergiyaning oldini olish sensibillovchi ta'sirga ega bo'lgan moddalarning organizmga takror

kirishiga va organizm himoya reaksiyalarining buzilishiga yo'l qo'ymaslik choralari ko'rishdan iborat. Antigenler:

a) o'z hujayralari membranalarining tarkibiy qismlari (turli omillar ta'sirida o'zgarmagan va o'zgargan);

b) hujayra membranalarida ikkilamchi fiksatsiyalangan (adsorbsiyalangan) antijenler, masalan, dorilar;

v) to'qimalarning hujayra bo'lmagan komponentlari (kollagen, miyelin).

Dori allergenlari . Amalda har qanday dori preparatlari allergiyaga sabab bo'lishi mumkin . Antibiotiklar , vitaminlar , sulfanilamidlar , novokain va boshqa preparatlar ishlatilganda allergik reaksiyalar ko'p uchrab turadi . Penitsilin boshqa preparatlarga qaraganda allergiyaga ko'proq sabab bo'ladi va ba'zi hollarda o'limga ham olib keladi . Uy -ro'zg'ori allergenlari . Bularga uydan , gilam , kiyim-kechak , ko'rpato'shaklardan chiqqan chang , devorlardagi mog'orlar , hayvon junlari kiradi . Kiryuvishda ishlatiladigan poroshoklar ham allergiyaga sabab bo'lishi mumkin . Uyro'zg'or allergenlari ko'proq nafas yo'llari kasalliklari (bronxial astma , allergic tumov) ni keltirib chiqaradi . Oziq - ovqat allergenlari. Juda ko'p oziq - ovqat mahsulotlari allergen rolini o'ynashi mumkin. Jumladan sut, tuxum, baliq, pomidor, shokolod, qulupnay va boshqalar allergiyaga sabab bo'ladi. Allergiyani keltirib chiqaradigan mahsulotlar organizmga tushgandan so'ng bir necha daqiqa o'tgach allergik reaksiyalar boshlanishi mumkin. Masalan, odamda sutga allergiya bo'lsa, sut ichilganidan bir necha daqiqa keyin odam qayt qilib, ich surishi, keyinchalik badan qichishishi, tana haroratining ko'tarilishi kabilar kuzatiladi Sanoat allergenlari. Kimyoviy sanoatda ishlab chiqariladigan juda ko'p mahsulotlar - har xil moylar, bo'yoqlar, turli preparatlar, hatto pardoziy buyumlari va boshqa talaygina moddalar allergenlar bo'lishi mumkin. Bular o'z tabiatiga ko'ra, har xil allergik reaksiyalarni keltirib chiqaradi. Kasb - korga aloqador bo'ladigan allergik kontakt dermatitlar deb yuritiladigan teri kasalliklari shu reaksiyalar orasida asosiy o'rinni egallaydi. Issiq, sovuq, mexanik ta'sirotlar singari fizik omillar alohida allergenlar guruhini tashkil qiladi. Allergen organizmga tushganida bunga javoban spetsifik yoki nospesifik reaksiya paydo bo'lishi mumkin. O'simlik allergenlari. Bular jumlasiga daraxtlar, o'simliklarning gullari va changlari kiradi. Spetsifik reaksiya boshlanishidan oldin ma'lum bir davr o'tgach, organizmning unga birinchi bor tushgan moddaga sezgirligi ortib boradi, bu sensebilizatsiya deb ataladi. Sensebilizatsiya yuzaga kelishida organizmda unga birinchi bor tushgan allergenlarga javoban alohida oqsil moddalar - antitelolar yoki unga allergen bilan o'zaro ta'sir qila oladigan limfositlar paydo bo'lishi katta ahamiyatga ega. Mana shular paydo bo'lguncha allergen organizmdan chiqarilib yuboriladigan bo'lsa, hech qanday kasallik belgilari paydo bo'lmaydi . Agarda chiqib ketmagan bo'lsa yoki chiqib ketgandan keyin organizmga takror tushsa , bu vaqtda u boyagi antitelolar yoki limfositlar bilan o'zaro ta'sirlanib, allergic reaksiyalarga sabab bo'ladi. Buning natijasida bir qncha biokimyoviy jarayonlar boshlanib , gistamin, serotonin kabi talaygina moddalar ajralib chiqadi va hujayralar , to'qimalar hamda

a'zolari zararlaniradi, shu tariqa spesifik, ya'ni faqat ilgari organizmga ta'sir qilgan allergenga javoban reaksiya ro'y berib, allergik kasallik kelib chiqadi.

Anafilaktik shok Dori vositalardan antibiotiklarni nazoratsiz va ko'pincha o'z bilganicha istemol qilish, vaksina va zardoblar, oziq ovqat mahsulotlari, arilar chaqqanida tushadigan zaharlar va boshqalar anafilaktik shokni keltirib chiqargan. Klinik manzarasi. Xastalik klinik jihatdan arterial qon bosimining pasayishi, hushdan ketish yuz va shilliq pardalarda shishlar paydo bo'lishi, eshakyem toshishi ozroq qusish va ich ketishi bilan kuzatiladi, bunda og'izdan ko'pik chiqib, yuz, hiqildoq shishib ketadi badanning ko'p joylariga toshma toshadi, siydik tutilib qoladi. Yurak tonlari bo'g'iq bo'lib qoladi, ko'z qorachiqalari kengayib ketadi. Xastalikni og'ir turlarida ichakdan qon ketishi dispnoe, miya shishi, jigarni kattalashuvi, komatoz holat qayd etiladi. Bazan ichki a'zolarida o'zgarishlar paydo bo'lmasdan turib, bemor bir necha daqiqalar ichida o'lib qoladi. Boshqa hollarda esa ichki a'zolar (jigar, buyrak, yurak, miya, meda ichak yo'li) zararlanishi tufayli o'lim 1-2 kundan so'ng yuz beradi. Davolash. bemorni zudlik bilan o'ringa yotqizish boshini bir tomonga burish kerak. Shunda qusuq massalari nafas yo'llariga ketib qolmaydi. Davo yurak qon- tomirlar sistemasi va nafas faoliyatidagi kamchiliklarni bartaraf etish qondagi faol biologic toksinlarni neytrallash, qonga allergen o'tishiga yo'l qo'ymaslik, organizmni hayot faoliyati uchun muhim funksiyalarni quvvatlashga qaratilgan bo'ladi. Qon aylanishdagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun m/o ga 0,5ml 0,1%li adrenalini eritmasi buyuriladi, og'ir hollarda venaga dori yuboriladi. Venaga tomchi usulida noradrenalin yuboriladi. Prednizalon venaga asta sekin (2%li preparat 100ml miqdorda) yuboriladi. Hiqildoq shishida traxeostomiya qilinadi, sun'iy nafas beriladi, kislorod venaga eufillin buyuriladi. Penitsillin yuborilganda yuzaga keladigan anafilaktik shokni oldini olish uchun m/o ga 800 000 T.B penitsillinaza yuborish kerak, agar reaksiya penitsillindan kelib chiqqan bo'lsa.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'. O. Haydarov "Ichki kasalliklar".
2. M.F. Ziyayeva "Terapiya".
3. Y.L. Arslonov "Ichki kasalliklar".

Internet saytlari:

1. WWW. Ziyonet. uz
2. WWW.tibbiyot.uz.